

*[In sumar, pe copertă: Limbă și folclor
din Basarabia]*

Aspecte din lirica lui Șt. O. Iosif

III. Nostalgia.

Ca mai toți scriitorii ardeleni, pe care împrejurările politice i-au obligat să-și părăsească provincia și să se refugieze în regatul liber, Iosif a trăit și el drama pribegiei. Gîndul său nostalgic se îndrepta veșnic către satul natal cu toate elementele lui structurale, autentice, într-o dorință neistovită de întoarcere la viața simplă, patriarhală:

E noapte; — la micuța casă
Fereastra licăre -n lumină...
Vezi fețe vesele la masă:
Ei povestesc glumind și -nchină.

Tu, singur, te strecoari prin ceață
Și-arunci privirea cu sfială:
Te-apucă dor de-o altă viață,
De liniște patriarhală...

(Pribegul)

Pentru această categorie de poeți, nostalgia nu este numai manifestarea pe plan conștient a unui dor nelămurit, care făurește lumi imaginare, — posibilități de refugiu din realitatea prezentă, așa cum ea apare foarte adesea în poezia eminesciană. Sentimentul avînd un obiectiv real, regretul îl însoțește totdeauna cu acea persistență caracteristică stărilor sufletești în care se observă prezența unei adevărate drame morale:

Material lingvistic și folkloric

I. Cuvinte și forme.

- a) 1. *a se coșobăni* — a se urca, a se cațara.
2. *lingură* — se pronunță și *liungură*.
3. *mână (mîni)* — are pl. *mîni*, dar și *mîn*; articulat — *mînill* și *mănuți*.
4. *vozdoamiti* — cum s-ar zice, chipurile. Ex. *Vozdoamiti-i om, da nu-i di nicio treabi*.
b) 1. *vocativ*. Vocativele în *-le* au de multe ori și forma *-lea*: *prostulea, omulea, nebunulea*, etc.
2. *imperativ*. Există restrîns un imperativ pentru pers. I-a plur. numai cu sens de îndemn și numai cu un complement drept exprimat printr-un pronume personal enclitic: *făcemu-l, mîncăm-o, cătăm-o, cerbemu-l, videmu-l, urdzîmu-l...*

II. Expresii.

- a) 1. *bóboti*. — *A îmbla-n boboti*, a umbla fără rost, parc-ai avea ochii legați.
2. *chicior*. — *Îmi trebu cutari lucru, cum îi trebu cînilu a cincilea chicior* — cutare lucru nu-mi trebuie defel.
3. *cuvînt*. — *A avea cuvînt în fața culva* — a fi stimat, considerat de cineva.
4. *drîmbî*. — *Cutari lucru-nî trebu cum înî trebu drîmbî* — cutare lucru nu-mi trebuie defel.
5. *lumi*. — *Cît lumea, cît lumea și pămîntu*, în prop. negative — niciodată.
6. *mîrșav*. — *Fumei mîrșavi* — fimee negospodină.

7. *a plășca*. — *Dă cî-an plășcat* — da ce m-am prostii, am agiuns în mîntea copiilor.

8. *rîs*. — *Îi rîs în casî* — îi murdărie, gunoii în casă.

b) 1. *carî și di carî*, care mai de care.

2. *știu cî-oîu fact*, știu ce și cum să fac.

III. Cuplete.

1. *babă*

Hei saraca *baba* me
Făcē boș într-o liule,
Și mîncam și ieu și ie,
Și-ncî ni mai rămăné.

+

Ieș *babi* din chicior,
Cî ț-o murit on ficior.
Cari, cari?
Ceal mai mari,
Dă-î colac și lumînari.

(Formula se recită cînd te doare ori ți-i amorțit fluerul piciorului).

2. *dzăuci* = zău că

Dzăuci,
Pupî mîța-n zgăuci.

3. *fată*

Frundzi verdi di mohor,
Șapți *feti* pî-on topor;
Și toporu di oțâl,
Șapți *feti* pî-on gițâl,
Și gițălu fără mami,
Șapți *feti* pî-o naframî;
Și naframa -n patru fi,
Șapți *feti* pî-o căchiți;
Și căchița fără vîrv,
Șapți *feti* pî-on sovîrv;
Și sovîrvu fără floari,
Șapți *feti* pî-o cicoari;
Și cicoarea din ist-an,
Șapți *feti* pî-on cioban;
Și ciobanu buricat,
Șapți *feti* s-o -nneacat.

(Există mai multe versiuni, dintre care unele triviale).

~ obscur!

4. Ion

Măi Ioani,
Galantoani,
Scoati-ni apa
Din ȳrechii,
Ci ț-oiu da
Parali vechi,
Și ț-oiu bati dobili,
Și ț-oiu spala cofili.

5. lapte

Lapti dulci,
Pleșca fugi.

Lapti acru;
Cum îi plăcé lu tata, saracu!

6. *Măriuță*. — Insecta *buburuză*, căreia i se zice *măriuță*,
anicuță, — se pune -n palmă și i se cîntă:

Măriuți, măriuți,
(*Anicuți, anicuți,*)
Încotro-i zbură
Încolô m-oiu mărita (insura).

7. moș

Iesi moșu dintr-o borti,
C-on papuc și c-o ciboti.

8. *Nechita*

Nechita
Fură chita, —
Și si duci după deal
Ș-o minînci ca on cal.

9. *Neculai*

Neculai
Turti di malaî, —
Turta si -nvîrtești,
Neculai nebunești.

10. *Nevoe*

Nevoi
La coada oi,
Da la a țapulu,
Îi mai a draculu.

11. *pește*

Pești,
Măliga prăpădești.

12. *poveste*

O fost o babă ș -on moșneag
Țuști in oala cu chișleag.
Mindri *povesti*?
Eu dzic mîndri, tu dzici mîndri.

Povesti, povesti,
Cu noui nevesti
Și c-un cal sur
Cu butca la cur.

13. *a puți*

Puti, ci -i din putini;
Dac-ar ci din poloboc,
Ț-ar cîrni nasu din loc.

14. *rea*

Îs ră,
Ci-s di cură;
Dac-as ci di ațșoari,
As ci mai iuțșoari.

15. *Roșu*

Roșu ca racu
Și țipi ca dracu.

(Există și ca cimilitură — *scripca*).

16. *unt*. — La ales untul, cit bate smîntîna -n budăeș, copilul spune:

Cînd moșneagu si -ncalța,
Untu nieu si -ngrăunța;
Pin moșneagu si -ncingé,
Untu nieu si alegé;
Pin moșneagu trecé dealu,
Untu nieu ca bolohanu.

Untu nii,
Dzara ții;
Untu copchilașilor,
Dzara jidanașilor.

17. *Vasile*

Măi *Vasili*,
Hantasili,
Ciugi boi la tinjali
Și cari gunoiu-afară.

IV. Formule pentru jocuri de copii.

La jocul *de-a ascunselea*, cel care trebuie să amijească se alege cu una din formulele:

1. Niți, niți-joarca, cum ți-i porumbaca? Pichi!
2. Nițjoarca-parca, țurmei; duni, duni, dunimei (ori: Unarama, catarama, doi lei țimburei), niș caș, carandaș, prindi baba iepuraș. Pila valea Hinculu, treci fata Turculu, c-on cojoc di motoc, c-o blăniș ca di miș. Ieș, cucoani Catincui.
3. Nițoatca, patca, miliscrob; madzri, bob, pichi.
4. Umana, dumană, secură, păcura, saira, maira, sânduc, mânduc, cărăbuș, țuc.
5. Uniliga, titiliga, mandel, pandel, saira, maira, cărăbuș, țuc.
6. Unmu, dunmu, ticli, picli, salea, palea, cărăbuș, lăbuș.

7. Am o oai
Nabadai,
Șadi -n drum,
Și be titiu,
Și si roagi rugulu,
Și si -nchină cuculu:
Cuculea, Măriia ta,
Ci-an vinit la duniata,
Si-ni dai calu porumbac,
Si ma' duc piști iatag
Si-ni văd fetili ci fac.
Ceī mai mari vintura,
Ceī mai nici triifara,
Cu cai -mparatulu,
Cu ghiciu cumnatulu,
Pimpregiuru satulu.
Rici, rici, bumburici, —
Dă cu chila, doftorici.

ori:

Bir oiți rapini, du-ti -n deal și deapini,
și ti roagi rugulu, și ti -nchini cuculu:
— Cuculea, Măriia ta...

V. Date populare.

— Iarna, gerul îi mare pela *Botează* (Botezul Domnului— Ianuar, 6) și -ncepe a se muia pela *Stratenie* (Intimpinarea Domnului,—Februar, 2).

— Primavara se începe aratul pela *Blagoveștenie* (Buna Vestire—Mart, 25) și samanatul i-n toiu pela *Sfintu Ghiorghe* (April, 23).

— Sacara-i în spic la *Sințlene* (Iunie, 24).

— Vișinile și cireșile sint coapte pela *Sinchetriu* (S-ții Apostoli Petru și Pavel—Iunie, 29).

— Merele dulci se coc pela *Sintileiu* (Sfintu-Ilie, — Iulie, 20) și cu ceva înaintea lor perjele albe.

— Trieratul i-n toiu pela *Chirică Șchlopu* (Iulie, 15).

— Răsărita se culege pela *Sintămăriea mică* (Nașterea Maicii Domnului,—Septembrie, 8).

— Vremea harbușilor e pela *Tăerea capului* (lui Sf. Ion Botezătorul,—August 29), când însă nu se mincă harbuș cu miezul roșu, pentrucă-i zi de mare post.

— Cocolșircii și alte păsări se călătoresc pela *Pintileiu Călătoriu*.

— Sămănăturile de toamnă se fac înainte de *Procoave* (Acoperemintul Maicii Domnului,—Octombrie, 1) și în orice caz înainte de *Vinerea Mare* (Sfinta Paraschiva,—Octombrie, 14).

VI. Credinți, superstiții, obiceiuri.

1. apă. — Când visezi apă, înseamnă grijă.
2. bate. — Dacă visezi că bați pe cineva, ai să primești vești.
3. cine. — Când visezi cini, înseamnă că oamenii răi îți pasc urma.
4. cocostirc. — Dacă vezi într-un an cel dintăiu cocostirc oprit undeva, nu zburind, — or să te doară tot anul picioarele.
Dacă strici cuibul unui cocostirc, el aduce un tăciune și-ți dă foc casei.

5. *copil*. — Copilul nu se lasă singur în casă dacă nu-i bolezat, altfel îl fură ori îl strică samca.

Se pune numele tatălui și copilului, ca să fie acesta din urmă ferit de moarte.

6. *cuc*. — Cel dintăiu cîntat al cucufui să te prindă cu bani în buzunar, ca să ai bani toț anul.

Dacă într-un an auzi cel dintăiu cîntat al cucului din față ori din dreapta, îți merge bine; dacă-l auzi din spate ori din stînga, îți merge rău.

7. *cucoș*. — Cînd cîntă cucoșul fără vreme (adică nu la miezul nopții ori în zori), are să se schimbe vremea.

Dacă-ți cîntă cucoșul în prag, or să-ți vină oaspeți.

8. *cunoaște*. — Dacă te-ntilnești cu cineva și nu te cunoaște, ai să-mbogațești.

9. *deșert*. — Dacă-ți iese înainte cineva cu deșertul, îți merge rău.

10. *Duminică*. — Dacă visezi Duminica, visul nu se-implinește.

11. *ferastă*. — Dacă te uiți pe ferastă de afară-n casă, capeți la ochiu *ulcior*.

12. *Sfîntu-Ghiorghe*. — Dacă de Sfîntu-Ghiorghe dimineața te speli cu rouă, nu faci bube.

De Sfîntu-Ghiorghe se pun brăzdițe de iarbă pe prispa casei și pe stîlpii dela poartă, ca să nu ți se iee mana dela vite.

13. *iepure*. — Dacă-ți tae drumul un iepure, îți merge rău.

14. *împușcătura*. — Cînd visezi împușcături, e semn că ai să primești vești.

15. *jidăni*. — Dacă-ți iese înainte un jidan, îți merge bine.

16. *leneș*. — Dacă cel dintăi om întilnit într-o zi i-un leneș, are să-ți fie lene toată ziua.

17. *limbă*. — Cînd spune un copil o minciună, îl pui să scoată limba, ca să vezi dacă nu-i roșă, pentru că n-a spus adevărul.

18. *Luni*. — Lunea se postește, ca să ai noroc în vite.

19. *Mart*. — De întăiu Mart dimineața, un copil iese din casă și strigă la ferastă de trei ori: «Mart în casă, purici-afară».

De întăiu Mart îți legi un mărtișor la mină, iar cînd sfințește luna lui Mart, spun unii, ori cînd înfloresc pomii, spun alții, — mărtișorul se ia dela mină și se pune la pom.

Pentru acest obicei se dau mai multe explicații: a) ca să nu fie pomul bătut de piatră; b) ca puricii din casă să se-abată la copac; c) ca să fii rumăn și alb ca floarea.

20. *miță*. — Dacă-ți iese înainte o miță neagră, îți merge rău.

21. *paing*. — Dacă-ți aliră-n casă un paing, or să-ți vie oaspeți.

22. *Paști*. — În noaptea Invierii te speli cu un ou roșu și c-un ban de argint, ca să fii roșu de sănătate și bogat.

Flăcării și fetele bat clopotele în zilele de Paști, ca să se facă inul și cînepa.

23. *pîne*. — Dacă scăpi în fintină o bucată de pîne, îi semn că morții vreu mîncare.

24. *plin*. — Dacă-ți iese înainte cineva cu plinul, îți merge bine.

25. *popă*. — Dacă-ți iese înainte un popă, are să-ți meargă rău.

26. *poftă*. — Dacă o femeie vede ceva de mîncare, i-i poftă și nu minîncă, i se umflă țîța și-i curge gurguiul; iar dacă-i însărcinată, copilul are să aibă pe trup un semn aidoma cu lucrul dorit.

27. *rîndunică*. — Cînd vezi întăiu o rîndunică într-un an, ieși țărna de gios, cați în ea un fir de păr (care se găsește totdeauna, dacă țărna-i din drum, pe unde trec multe vite), — și cum îi culoarea părului, așa fel îți cumperi vite și ai noroc la ele.

28. *sită*. — Dacă te uiți prin sită, capeți *ulcior*.

29. *straiu*. — Dacă din greșală îmbraci un straiu pe dos, are să te bată cineva.

30. *șuera*. — Dacă șueri în casă, rămîne casa pustie.

31. *tunet*. — Cînd auzi pentru întăia dată într-un an tunînd, îți lovești capul cu un fier ca să nu te doară niciodată.

32. *Vineri*. — Vinerea nu se toarce.

33. *vînt*. — Dacă bate vîntul puternic ori îi furlună, îi semn că s-a spînzurat undeva un jidan.

VII. Descîntece.

1. *De beșica cei ră*.

(Cutare) o făcut di Duminica mari masi mari ș-o chîamat tătî boalili și tătî rălili, da pi beșica cei ră o uitat-o, da ie s-o nfoecat și s-o-mbujorat și la (Cutare) la închiiluri s-o aruncat. Beșici armenească, beșici jidovasci, beșici rozovii, beșici ghivizii, beșici di nouidzăci și noui di niamuri — si ti usuci ca petica-n gard și si rămii (Cutare) curat, luninat, ca argintu strecurat, ca maici-sa ci l-o făcut, ca Dumnedzău sfîntu ci l-o născut. (Se în-

virte o petică aprinsă în jurul beșicii, pe care se pune apoi scrum și stupit. Dacă nu le descinți, beșicile se-nmulțesc până la nouă).

2. De bubă neagră.

S-o sculat omu negru din casa neagră, s-o dus la ocolu negru, o-ngiugat boi negri la giugu negru, s-o dus la pădurea neagră, ș-o tăiet lemni negri, ș-o venit la casa neagră, ș-o făcut bicatî negri, ș-o chîamat oamini negri, da pi Țuba cei neagrî n-o chîamat-o: da ie s-o-nfocat, s-o-mpujorat și la (Cutare) pi minî s-o aruncat; si si usuci, cum si usuci petica-n gard și si rămii (Cutare) curat, luninat, ca argintu strecurat, ca maici-sa ci l-o făcut, ca Dumnedzău sfintu ci l-o născut.

3. De samcă.

S-o pornit noui leoi și noui leoaici, și noui sâmcăi și noui sâmcăici, și noui drăcoi și noui drăcoăici, și noui strigoî și noui strigoăici, ș-o luat satu dealungu și deacurmedzișu, și la nimî n-o vădzut lunini, numa la (Cutare), și pi fereasti s-o uitat, în casî o-ntrat, pi cuptoriu s-o suit, în min l-o luat și gios l-o trîntit, cheptu i-o farmat, chicioarili i-o strîmbat, limba i-o scurtat și tipos di moarti i-o dat. Și (Cutare) o prins a si căina ș-a si vaicara, da Maica Dömnulu i-o dzis: «Nu ti căina, nu ti vaicara, du-ti la (numele babei care descintă) ci ie cu barda i-a bårdui, cu cuțitu i-a tăie, cu mătura i-a mătura, cu sufletu i-a sufla și piști Marea Neagrî i-a arunca». Acoló si chei si răschei, ca spuma di mari, ca roua di soari; și (Cutare) si rămii curat, luninat, ca argintu strecurat, ca maici-sa ci l-o făcut, ca Dumnedzău sfintu ci l-o născut.

4. De spăriet.

S-o sculat (Cutari) Marț dimineați, cofili-n min o luat și la api-o aleargat; da sârmăcătoarele, și fârmăcătoarele, și pocitoarili, și diochitoarili o oblicit și-nnăinti i-o ișit, în cofi i-o sârit, apa din cofi i-o varsat, carnea i-o mîncat, singili i-o băut, limba i-o scurtat și tipos di moarti i-o dat. Da (Cutare) o-nceput a si căina ș-a si vaicara; da Maica Dömnulu din nantu cerulu, în scări di aur stînd și-n cirji di-argint sprijînînd i-o dzis: Nu ti căina, nu ti vaicara... etc. (v. 3).

5. De urstă, de fapt.

Vaci neagrî bourati, în dziua di Paști fatati, nu ti duci la (Cutare, numele femeii bolnave) ș-o-mpungi, ș-o lua dila casa il,

dila masa îi, dila barbatu îi, dila copchii îi, las-o copchilași si creasci, gospodăria si-implineasci—ci calu lu Sfintu Ghîorghî în gurî ti-a lua, cu cochitili ti-a farma și ie gospodăria ș-a-implini și copchilași ș-a crești.

(În vreme ce se spune descîntecul, i se rupe furca fimeii bolnave, ca tot așa să se rupă de boală fârmăcătoarea; nouă țapuși anume făcute și nouă ace se înfig cite trei supt pernă, în prag și n vatra focului, unde se-nfinge și-o frigare—toate să-mpungă și să frigă inima celei care-a trimes faptul la bolnavă).

VIII. Jocuri de copii.

1. În duchi.

Se joacă-n doi. Copiii fac mai multe bețișoare lungi cam de cite zece centimetri. Unul începe: ia bețișoarele pe podul palmei, le aruncă-n sus și prinde cite poate pe dosul palmei, apoi numără pe cele prinse, două cite două: «părechî, părechî...» și dacă unul n-are păreche: «și unul făr de urechi.» Pe cel ne-păreche și-l pune deoparte. Aruncă pe urmă cellant bețișoarele. Jocul continuă până ce, prinzîndu-să mereu un număr fără soț, toate bețișoarele trec la un copil, ori la altul. Se face apoi o scădere între numărul de bețișoare pus deoparte de fiecare copil, iar diferența o primește în pumni (*dupaci, duchi*) cel care-a avut mai puține.

2. De-a mijoarca (de-a mijoatca, de-a anijitu), de-a ascunselea.

Mai mulți copii pun fiecare cite două degete pe un genunchiu și apoi se «numără» degetele utilizîndu se una din formulele de mai sus (v. IV). Degetul la care sfirșește formula (se spune cite un cuvînt, sau cite un tact la fiecare deget) iesă. Se repetă formula până rămîne un singur deget. Persoana al cărei deget a rămas ultimul *anjă*, adică se așează cu fața -n gios și așteaptă să se-ascundă ceilanți, care înainte de a pleca au grijă să se asigure prin încă o formulă, rostită lovînd cu pumnul spinarea celui care amijă: *Na-ți o chee ș-o lacată, să nu mă prinzi niciodată*. Dacă-s mai mici, copiii strigă mergînd spre locul unde se ascund: *încă nu, încă nu...* și cînd ajung anunță: *amu!* Cel care amijă pleacă să-i cate pe cei ascunși. Aceștia profită de răgazul cit cel care amijă e mai departe de ei și aleargă la locul unde s-a amijit. Dacă pot ajunge și stupi pe loc, sînt scăpați.

Cel care a amijit cată să prindă pe unul din copii. Cel prins amijă după el. Dacă nu-i prins nimeni, primul mai amijă odată. — Dacă un copil e prins chiar pe locul unde s-a ascuns, el nu se consideră prins cu adevărat, căci e *pe loc fierbinte*. Copiii mai mici mai au o regulă: dacă văd c-or să fie ajunși, se opresc cu picioarele -n cruce și iarăș nu se consideră prinși.

Dacă au fost prinși mai mulți copii, aceștia se duc deo parte, își pun câte-un nume (de obiect, de plantă, de animal), se întorc, și unul spune celui care a amijit numele alege, fără a spune și cine le poartă. Acesta alege un nume. Cel care poartă numele ales trece la amijit.

3. De-a mîngea (de-a mîcea, de-a mîgea).

De-a poarca.—Joacă mai mulți copii, dintre care unul e la pascare. Fiecare copil, afară de cel dela pascare, are câte o *bortă* în pămînt în care ține capătul bățului. Cel dela pascare se silleşte să aducă mîngea (*poarca*) la o *bortă* mai mare dela mijlocul terenului (*coștireață*); ceilanți îl împiedică lovind mîngea cu bățul ca s-o arunce cît mai departe. Dacă cel dela pascare profită de răstimpul cît unul e ocupat cu bătaia mîngii și pune bățul în borta lui, cel căruia i s-a pus în *bortă* trece la pascare. — Alt mod de a scăpa de pascare e să izbutești să duci mîngea până la *coștireață*. Atunci paște cel pe care -l numești.

De-a mîngea -n cucu.—Joacă mai mulți copii. Unul bate mîngea drept în sus și ceilanți cată s-o prindă cînd cade. Cel care prinde trece la batae.

De-a mîngea -n jîdaucă.—Joacă trei persoane. Unul bate, unul dă mîngea la batae (adică o aruncă puțin în sus, să poată fi bătută), al treilea -i la pascare. Dacă cel dela pascare prinde mîngea bătută, el schimbă de cîteva ori mîngea cu cel dela *halit* (de cîte ori s-au înțeles toți trei la începutul jocului), și dacă reușesc s-o prindă mereu, se face o rotație: cel dela *halit* trece la batae, cel dela batae la pascare și cel dela pascare la *halit* apoi jocul continuă.

De-a mîngea -n babă.—Joacă 6, 12 ori 24 de persoane, împărțite în două grupuri, cu doi șefi (*mătc*). Cele două mătcî trag la sorți, — un grup trece la batae, altul la pascare. Matca dela pascare aruncă mîngea pentru a fi bătută. Cei dela batae bat pe rînd de un anumit număr de ori, iar matca de opt ori. După ce bate, fiecare fuge la un loc la distanță de 20—25 m.,

loc numit *babă* sau *piatră*. — Dacă mîngea bătută e prinsă de unul dela pascare, cei dela pascare trec la batae. — Dacă cel care-a bătut nu poate fugi, de teamă ca cei dela pascare să nu-l lovească cu mîngea, trei din grupul dela pascare își schimbă mîngea, și cînd cel dela bătut fuge spre *babă*, cată să-l pălească aruncînd cu mîngea -n el. Dacă acesta e lovit, fără să fi putut prinde mîngea, grupul dela pascare trece la batae, iar grupul dela batae la pascare.

De-a mîngea-n țic.—Joacă 4 sau 5 persoane; două sînt la pascare. Fiecare din cei dela batae au câte o *bortă* în pămînt (dacă joacă doi, au *bortile* pe aceiaș linie la distanță de 20-25 m.; dacă joacă patru, găurile ocupă colțurile unui dreptunghi). Unul dela batae bate mîngea și altul dela pascare (spre care vine mîngea) cată s-o prindă, ori măcar s-o pue în borta unuia dela batae în vremea cînd acesta se duce la mijlocul terenului să dea *țic* cu partenerul lui (adică să-și atingă bețele). Dacă unul dela pascare a prins ori a pus mîngea în gaura unuia dela batae, cei dela pascare trec la batae în locul celorlalți.

Dacă unul dela pascare e prea aproape și poate pune mîngea în *bortă* într-un interval mai scurt decît i-ar trebui celui dela batae să dea *țic*, cei dela batae rămîn pe locul lor, iar cei dela pascare își aruncă mîngea unul la altul. Cei dela batae încearcă să bată mîngea din zbor, s-o arunce cît mai departe ca să poată da *țic*, în vremea cînd unul dela pascare pleacă să aducă mîngea.

(Culese din satul Mihăileni în jud. Bălți).

IX. Expresii, cuplete, snoave, în legătură cu diferite națiuni.

1. Evrei.

Chimirfus

Cu borta -n sus.

(*Chimirfus* — o alterare din *gib-mir-[den]-Fuss* ?).

+

Hațcal

Pațcal,

Ce-ai mîncat asari ?

Pini di sacari,

Și pepini muraț,

Și cini spîndzuraț.

Măi jfdani,
Barabani,
Tai-ț rîndza dila cur
Ș-o minînci di Crăciun.

2. Ruși.

Rus, Rus,
Paparus,
Di undi dracu ti-o adus.

Tata rus, mama rus,
Și Ivan
Moldovan.
(Din Mihăileni-Bălți).

3. Țigani.

a) Expresii.

α. — Beș te ha.	— Șezi și minîncă
— Denles te hau	— Zău am mincat.
β. — To kerés?	— Ce mai faci?
γ. — Janés romanés?	— Înțelegi romînește?
— Janău.	— Înțeleg.
δ. — Hristos barós.	— Hristos a -nviat.
— Ditaï cotorós.	— Cu adevărat a -nviat.
— (Ghităr cotorós).	

b) Cuplete.

α. — Dabulêtea hololó	— Trad?
Ando fesu puchardo	
β. — Măi tatî!	— Măi tată!
— Șo?	— Ce (-i)?
— Ditaï șoso.	— Iaca un iepure.
— Nenăi tirtănes de puf.	— N-am o pușcă să-l împușc.

c) Snoave.

Snoavele, povestirile și poveștile sînt de două feluri: unora povestitorul le memorează numai acțiunea și narează cu propriile lui cuvinte, altora povestitorul le ține minte și cuvintele și le spune ca pe o poezie. Din această a doua categorie fac parte snoavele de mai gios.

α) Biserica țiganilor.—Cini știi vesti și povesti ci -ntr-odinioară viné on țigan dila moarî; on țigan bătrîn, alb ca on ceaun.

— «Cîr boali, dila moarî! cîci citi legî sînt pi pămînt, tăti au citi-on lucru sfînt, da voi nici ba, și trăiți așa, di va ningi, di va plouî, di va bati vînt și rouî».

Țiganu o fost minunat, digrabî la cîlanț o aleargat și cu glas mari-o strîgat: «Măi țiganî, maî gărgăunî, citi legî sînt pi pămînt, tăti au citi-on lucru sfînt, da noi nici ba,—și trăim așa, di ni ningi, di ni plouî, di ni bati vînt și rouî».

Atuncî țiganii în sfat s-o adunat ș-o hotărît si ridicî-o biserică. Da di cî-ar faci-o? S-o faci di cer, si si-nnanți pîn la ceriu? Da ceru ruginești și cit lumea nu trăești.—S-o faci di chiatrî, si cii mai frumoasi dicî o șatrî? Și chiatra si rischești și cit lumea nu trăești.—S-o faci di pămînt, si cii lucru ceal mai sfînt? Da și pămîntu si rischești și cit lumea nu trăești.

Atuncia bulibașa țiganilor o dzis c-ar ci ghini s-o faci din caș dulci -n patru muchii; cînd a pâlî geru si curgî dzăru, cînd a bati vîntu si curgî untu; fereștili și icoanili si li faci di slănină grasî, si si -nchinî țigancili di-acasî; lacata s-o faci di-on purcel fript și cu cheia di-on cuțit: cari-a discué lacata, si tot tai bicata; clopotu si-l faci di-on cap di bou mari balan.

Avé tetea o oai lai ș-o fatat în dzîua di pai pi virvu Blagovișteniilor doispredi nielușăi, tăț codoșăi și botoșăi.

S-o dus tetea cu donița si mulgî oaia; tetea o dzis bîr și oaia o făcut hîr; tetea a apucat-o di linî, da ie o făcut haț di mîni... Ș-o muls tetea on hîrtop di lapti ș-o uitat chîagu -n ceia parti. Ș-o pornit tetea înnot s-aduci chîagu, da tetea înăinti-nota și laptili din urmi înghîța...

β) *Evangelhilea țigăneasă*.—«Să luăm aminte..., în vremea aceia, avea tetea o iapă albă... di albî ci eara, nici cîni n-o minca; di harnici ci eara, intr-o dzi di varî ișă din poiatî-afarî și -ncungiura on găinaț di cioarî... Avé alba teti o locuinți supt coadî, undi -ncăpé tetea cu chicioarili, ulcicuța cu găluști și cișmeaua cu apî răci. Cînd sta tetea di si hodiné, apî răci din cișmé bé și găluști din ulcicuți minca...

O făcut alba teti o sagnî -n schinari, și -ntreaba tetea din romîn în romîn ci si-î pui. Și i-o spus on romîn si-î pui la schinari pămînt și lemn di salcii. Ș-o răsărit din schinarea albi o salcii, ș-o crescut pîn la Dumnedzău. Atuncî ș-o adus aminti tetea ci-i ăesti lui Dumnedzău datoriu cu doi lei di cînd îi amîndoi o păscut porci.

Haïdi tetea dipi ciotişor pi ciotişor pîn sus la Dumnedzău.
Da cînd o dat si s-apuci cu mîna di tortîli cerîului, o făcut haţ
cu dinţi di bucili çurulu. Danciu teti ceal mai mari stringé oasi,
modoroani, grăchi şi boroani—si chici tetea pi moali. Ş-o chicat
tetea -n fundu grădini şi danciu teti ceal mai nic s-o suit pi
ilău ş-o stat arcireu.

In locu undi-o chicat tetea o găsit şigani o carti, undi scrié
porunci dila Dumnedzău si-ş faci şi ii o bisericî. Dar din cî-ar
faci-o ? S-o faci di cer... (Continuă caşi prima şi sfirşeşte la pa-
sajul clopotului): «clopotu si-l faci dintr-on cap di bou mari,
balan — cînd a bati vîntu si faci: balang, balang — nea, balani ;
pupî-ma -n cur măi şigani. Parapanghelos»).

— Auzite de tatăl meu in satul lui natal, *Pirjolteni* (Lăpuşna), învecinat
cu satul şigănesc *Huzun*,—in care-a trăit cîţiva ani Puşchin.

d) *Cîntece.**Memereaua* — (Trad.-?)

bis { Memereaua-i-paruihaua
Handa buli mişcocaua, memerea.

Refren — Paruihaua hana, susti nijanaua.

bis { Haï farusti trichineaua
Manga buli canihaua,—memerea.
Refren.

bis { To.kerling, merling, merleaua
Gia farusti dandanaua,—memerea.
Refren.

bis { Hala lesti, la halesti
Cu zburî bulandilesti,—memerea.
Refren.

bis { Hala lati, la halati
Cu zburî bulandilati,—memerea.
Refren.

bis { Mindra eşti, frumoasa eşti,
Numa cînd ti varueşti — memerea.
Refren.

— Auzită dela Virgil Popovici, stud. Român.

Eugen Coşeriu